

VI PÅ Brynäs

Nr 11

dec 2011

Stenebergselever väver -sid 6

Vi på Brynäs går i kyrkan -sid 7-11

Brynäs riktiga 100 - åring - sid 12 - 13

Tidning för Brynäs

VI PÅ BRYNÄS vill vara läsarnas tidning och en mötesplats för alla på Brynäs och ska berätta om dem som bor och verkar på Brynäs, om vad som händer i föreningar, på arbetsplatser, i bostadsområden och om fritiden, kulturen och idrotten på Brynäs.

VI PÅ BRYNÄS ska ge plats för debatter och insändare. Det är viktigt för att demokratin ska fungera att så många som möjligt säger sin mening, att man förstår hur andra tänker och att det finns plats för samtal.

VI PÅ BRYNÄS ska försöka fånga livet på Brynäs. Det innebär att tidningen ska skriva om både problem och lösningar – och att människor får komma till tals i många olika sammanhang, inte enbart som brottslingar, drabbade eller som offer. Vi ska leta efter goda exempel och bra lösningar.

Som mötesplats ska **VI PÅ BRYNÄS** ha en öppen attityd och innehåll ska så långt som möjligt utformas tillsammans med Brynäsborna. Läsarnas idéer, förslag, texter och bilder bör vara tidningens grund och läsarna – yngre och äldre – är välkomna att delta i tidningsarbetet.

VI PÅ BRYNÄS är ideell tidning av och för Brynäsbor, politiskt och religiöst obunden. Tidningen står för demokrati, yttrandefrihet och social och kulturell mångfald, samt god journalistik. Vi kommer ut med stöd av Gävle kommun.

Hör av dig du som har idéer och synpunkter och du som vill skriva, teckna eller fotografera för **VI PÅ BRYNÄS**.

Detta nummer av **VI PÅ BRYNÄS** är presslagt 12/12 och utdelat 26/12.

Redaktionsansvarig:
Niels Hebert (070-631 36 25)
niels.hebert@telia.com.

Tidningen är formgiven av
Martin Sumenkovic
martin.sumenkovic@gmail.com

Att göra saker tillsammans

De anställda på Cloetta kämpar för sina jobb.

Vi lever i en tid då individen sätts i centrum. Det kan förstås vara smickrande, men när det kommer till att skapa något större och bestående, är det oftast kollektivet som gäller, att människor gör något tillsammans.

Människor förenas ofta kring en idé eller en tro. I detta nummer av Vi på Brynäs handlar det mycket om kyrkorna. De är platser för mässor, sång och musik, för samtal och studier – och för gemenskap.

Som jag har förstått det kan gemenskapen inte skiljas från kyrkornas uppgifter. Utan församlingen av människor, vore kyrkorna bara tomma skal.

Ibland skapas gemenskap av andra orsaker. Det kan vara för att man bor i samma hus, på samma gata, eller handlar i samma butik eller har samma intressen. Det kan vara i en källare på Riggargatan när hyresgästerna startar ett bytscenarium.

En gång träffade jag en ledare i en fotbollsförening som heter Sunnanå. Han sa att det viktigaste med föreningen inte var att spela fotboll. Jaså? Nej, meningen med

föreningen var att unga människor skulle få lära sig att leva tillsammans, att förstå vad demokrati är.

På Brynäs finns fotbollslaget Brynäs IF, som är den riktiga 100-åringen detta år när det firats på Läkerol Arena. Brynäs fotbollen blir nog inte svenska mästare inom överskådlig tid, men de tänker inte bara på pokaler och pengar. De vill engagera fler ungdomar, framför allt invandrartjejer. Man anar att det kanske inte bara handlar om att vinna, utan också om att få med så många som möjligt...

Läkerol smakar kanske inte så bra länge. Vi på Brynäs har träffat Micke Nilsson, som bor på Brynäs och som arbetat på Cloetta (f d Leaf, f d Ahlgrens) i "bara 25 år", som han säger. Han beskriver arbetsplatsens gemenskap som skapats av år av att människor arbetat tillsammans under trycket av ständiga rationaliseringar. Det är

inte gemenskapen – de som levererat allt godis genom åren – som bestämmer om fabriken ska läggas ner eller få fortsätta. För riskkapitalet handlar det om siffror och procent, för människorna om arbete och gemenskap. Den gemenskapen syns inte i boksluten, och bland siffrorna betyder arbetsplatsens gemenskap intet.

Niels Hebert

Vill du medarbeta i Vi på Brynäs?

Vi söker skribenter, fotografer och andra som vill vara med att göra tidningen.

Vi behöver nyheter, reportage och krönikor. Vi behöver också foton och teckningar.

Arbetet är ideellt och sker under trevliga och demokratiska former.

Anmälan och frågor:

Niels Hebert på tfn 070-631 36 25 eller e-post: niels.hebert@telia.com

Micke Nilsson har jobbat på fabriken i "bara" 25 år

Micke Nilsson har inte gett upp.

Micke Nilsson stod bland de andra utanför fabriken. Det fanns chock, ilska och sorg i luften utanför den fabrik som varit Ahlgrens, Leaf och som nu är Cloettas och som ska läggas ned. På ett plakat ställdes frågan hur den som är över 40 år och har jobbat här i tio år hittar ett jobb.

"Dags att agera för alla i riksdagen", stod på ett plakat, medan ett annat talade om att arbetarna måste stå upp mot den kapitalistiska terrorismen och ett tredje kort och gott: Plopp Stopp.

Det blåste kallt den dagen i början av mars. Talarna utanför fabriksingången avlöste varandra. Wellington Ikoubase, fackordförande för Livs, sa att fabriken vinst är större i dag än för 15 år sedan när han började, men att det inte tycks räcka.

Micke Nilsson lyssnade också uppmärksamt när Maj-Britt Åhrman fick mikrofonen. Tidigare arbetade hon på företagets personalavdelning och hon hade nära till tårarna när hon beskrev sin sorg över beskedet att en så bra fabrik skulle läggas ner.

– Det var Maj-Britt som anställde mig,

Vi träffade Micke Nilsson vid demonstrationen utanför Cloetta på Brynäs.

säger Micke Nilsson när vi nästan tre månader senare träffas hemma hos honom på Brynäs och pratar om manifestationen vid fabriken.

Året var 1987. Micke Nilsson hade träffat en kvinna i Gävle och flyttade från ett jobb i Iggesund.

– Så jag har jobbat på fabriken i 25 år, "bara 25 år". Det finns folk som jobbat där i över 40 år. En vet jag började 1969.

Blev du överraskad när beskedet kom?

– Jag vet inte vad jag ska säga, det var något i luften. Jag minns att när informationen kom om att Cloetta köpt företaget att jag tänkte att nu tar de skumbilarna. Vi är väldigt bra på skum.

Hur är stämningen på fabriken?

– Det har varit upp och ned. Många pratar om att ägarna vill lägga ner, andra säger ingenting. Några få har sökt och någon enstaka har fått nytt jobb.

– Det känns väldigt tungt... jag har varit ett med företaget. Jag har varit på olika ställen i fabriken. För fem år sedan flyttade man den produkt jag jobbade med då, Brio, till Slovakien. Det kändes som ett hårt slag... man har styckat företaget bit för bit.

Men det är hård konkurrens. Kan du

förstå ägarna?

– Nordic Capital ser bara till pengarna. Vi arbetare är inte värda ett dugg. Vi är anställningsnummer, inget mer. Det är ju fler än vi 150 på fabriken som drabbas, eftersom de utför uppgifter åt oss, som anställda på Samhall som packar åt oss.

Vad kan ni göra nu?

– Vi måste hoppas och tro att fabriken ska vara kvar. Man måste göra någonting, inte bara gå och vänta. Vi har väldigt bra fackliga företrädare, som vår ordförande Wellington Ikoubase och Mario Izquierdo. Men jag tycker att kommunledningen i Gävle varit alldeles för tysta. De borde ha protesterat.

Kortfakta

Över 150 personer mister jobbet om mindre än två år. 2014 är det tänkt att tillverkningen i Gävle flyttas dels till Cloetta i Ljungsbro i Östergötland, dels till fabriken i Levice i Slovakien. Företagets största fabrik i Danmark las ned 2010 och produktionen flyttades till Slovakien.

**Text & foto: Niels Hebert
Foto: Johan Gunhamre**

Kalkas och Yngve Brynëshjältar fast de slutade spela på 60-talet

Karl-Gunnar Mattsson och Yngve Felth fick 15 kronor och mat per match – om de vann.

Fast det är 50 år sedan de slutade med ishockeyn kallas Karl-Gunnar Mattsson och Yngve Felth fortfarande hockeyhjältar av gamla Brynäsbor. Båda är födda 1932 och blir alltså 80 år i år, men när vi ses tycker jag mig ana den snabba, temperamentsfulla ytterforwarden i Karl-Gunnar Mattsson, han som – och det intygar Yngve – kunde var väldigt hetsig och brukade ha flest utvisningsminuter.

– Han var lite före sin tid... säger Yngve.

Yngve med nummer tre på ryggen var vänsterback och än i dag kan man föreställa sig att han verkligen kunde vara i vägen och någon man inte rubbar i första taget. Yngve nämner DM-finalen 1957 mot dåtidens mästarlag Gävle Godtemplare när han tog hand om deras – och Sveriges – storstjärna Stöveln Öberg. Brynäs vann matchen med 2-1, fast Godis blev svenska mästare det året och Brynäs åkte ur Allsvenskan. Tidningarna skrev: Släkten är värst.

Klasskamrater

Karl-Gunnar Mattsson och Yngve Felth gick i samma klass på Brynässkolan. Idrotten spelade en ännu större roll då än i dag. Överallt på Brynäs pågick tävlingar. Den unga generationen ordnade banor och matcher, sprang och hoppade, kämpade och fick medaljer. Fotboll var förstas stort, men ishockeyn växte.

”Sop-Åke”

De berättar om Åke Andersson ”Sop-Åke”, kallad med den tidens mustiga öknamnsbruk. Han arbetade på renhållningen, där han med tiden blev chef.

– Åke Andersson var en blandning av socialarbetare och extrapappa för Brynäs-ungdomarna. Han visste vad ungdomarna höll på, hjälpte till på många sätt och brydde sig om dem, säger Kalkas.

Som ishockeyspelare var Karl-Gunnar Mattsson känd som Kalkas och det kallas han fortfarande. Namnet fick han som pojke då han samlade och sålde svagdricksbackar. Backarna kallades kalkar.

Då omkring 1940 var det självklart att skolorna hade fotbolls- och ishockeylag och Kalkas och Yngve var förstas med.

Från skollaget till Brynäs pojklag var steget inte långt. Och på den vägen fortsatte de två.

Även om de var 14 år när de slutade i skolan hade de börjat jobba.

– Jag jobbade som springsjas på eftermiddagar och kvällar. Efter skolan fick jag jobb på lagret hos Sjöbergs Garn nere vid torget. Jag jobbade förresten tillsammans med Calle Järnkroks farfar, Ragnar. Han stack till Amerika sedan, säger Kalkas.

Barnarbete

Yngve var också springpojke och levererade varor från Helmer Olsson Charkuteri på Tredje Tvärgatan.

– Jag fick ett mål mat som betalning innan jag gick hem. Man kunde få något öre i dricks när man lämnade varorna. Tala om barnarbete...

Yngve fick sedan jobb på Gefle Rör på Andra Tvärgatan, jobbade ett par år på Gävle Rostfria, flyttade sedan till Gävle Varv, där han jobbade i 27 år. Han slutade där 1979 och fick guldklocka. Sedan arbetade han på Avloppsreningsverket till pensionen för 15 år sedan.

När Kalkas jobbade på Sjöbergs Garn fick han kontakt med Brynäsledaren Thure Wickberg, som gav honom jobb som ritare i det företag där många Brynässpelare arbetade genom åren, ingenjörsfirman Kedbrant & Wickberg.

Ingenjör

Efter lumpen utbildade sig Kalkas till ingenjör i Stockholm.

– Det var viktigt för Thure att man också fick en utbildning, så man hade ett jobb efter idrotten.

I Stockholm spelade Kalkas i Matteuspojkarna i två år. Där blev han kompis med Arne Strömberg, som så småningom blev landslagstränare.

Kalkas hade flest utvisningsminuter...

– Arne var en kille som kunde slåss... han var den förste jag såg som slogs med handskarna på.

Kalkas kom tillbaka på Kedbrant & Wickberg, startade så småningom eget och jobbade tills han var 69.

Vi talar om hur det var att växa upp på Brynäs på 30- och 40-talen. Kalkas pappa jobbade som extring i hamnen, som det hette.

Extring

– Som extring fick man fick stå i kö och vänta på att bli uppropad – om det fanns jobb den dagen. På torsdagarna fick gubbarna lönen i handen och många söp upp den eller spelade bort den på kort på Niansängen nära Atlasgatan.

Kalkas bodde först på Tredje Tvärgatan 14 utan varmvatten eller dusch. Familjen flyttade sedan till Mejseln där man slapp värma vattnet och kunde duscha.

Yngve bodde på Fjärde Tvärgatan nr 17.

Hästar på gården

– Det var fint där. Det fanns ett stall med hästar på gården, Anderssons Åkeri. I stallet fanns också travhästar och ibland kunde man få ett tips av tränaren, som sa ”spela på vår häst”. Tipset gick alltid hem...

Kalkas och Yngve började i pojklaget. Då spelade Brynäs på Islandsplan, eller Brynäsbanan som den också kallades, och som låg mellan nuvarande Waldenströmögatan och Islandsplan. Inte nog

med att planen lutade. Sargen var 30 centimeter hög på den tiden och spelarna kunde flyga in i snövallan. Man hade skydd, men inte alls som i dag. Hjälmerna kom senare när Sven Tumba introducerade sin uppfinning, Spashjälmerna. Den första konstfrysta rinken byggdes på Nynäs 1959 och hade sarg som i dag.

När man spelade i pojklaget hörde det till att man måste spola Islandsplanen, Det var knepigt, eftersom vattnet rann med planens lutning.

– Det fanns ett café bredvid. Där brukade vi pojkar få mjölk och bulle när vi var klara sent på kvällen, säger Kalkas.

Någon gång under det tidigare 1950-talet flyttade Brynäs sina matcher till Nynäs. Kalkas och Yngve följdes åt och

ness. I början 1950-talet fick spelarna 15 kronor och mat efter matchen. Det vill säga om man vann. Förlorade man blev det varken mat eller pengar.

Oavgjort, då?

Utan mat och pengar

– Då blev det ingenting heller, säger Kalkas.

Slog man av klubbarna, fanns inga reservklubbor, utan man fick låna av varandra. Ibland räckte inte handskarna till. Då fick man också låna.

Men en förmån hade man i alla fall. Man gick till Ronald Granditsky som hade herrekiperingen Hollywood på Centralgatan. Han försåg Brynässpelarna med snygga kläder.

– Han var nog Sveriges första sponsor. Han fick reklam på matcherna, säger Yngve.

Yngve slutade 1962, mest för att han hade problem med menisken och Kalkas slutade 1963. Det var svårt att kombinera jobb och hockey. Det var också i serien 1963–64 som Brynäs tog sitt första SM-guld.

– Men jag hade några för få matcher för att räknas som guldmedaljör, säger Kalkas.

Vad var det bästa med att spela i Brynäs?

De har inte svårt att enas:

– Kamratskapet, Brynäsandan, man höll ihop...

De ser kritiskt på att pengarna tagit över. Det är inte kamratskapet som lockar numera, det är uppenbart. Det är pengarna.

Kalkas och Yngve var med på jubileumsfesten i Stadshuset när Brynäs fyllde 50 år, De var med när Brynäs fyllde 75, och för tio år sedan när föreningen blev 90. I år blir det ingen fest för veteranerna, men det beror inte på glömska:

– Vi har ett annat upplägg av firandet i år. Mottagningen öppen för alla hade vi den 12 maj, högtidsdagen, säger Hans-Göran Karlsson, ordförande i Brynäs hockey.

–Nu är det pengarna som lockar, säger Yngve Felth.

spelade i division två när de var 16–17 år. Då var division ett högsta serien, och det fanns en division ett norra och en division ett södra.

Men omständigheterna var knappa, på ljusårs avstånd från dagens hockeybusi-

– Den 22 september ska vi ha en hockeyfest i samband med en match mot Linköping. Då kommer de gamla spelarna att bjudas in.

Brynäs hockey avslutar firandet med en utomhusmatch mot Timrå den 8 december.

Text & foto: Niels Hebert

Att väva en hund

Utställare på Rosa huset: Mimmi Lindberg, Diba Malmgren, Ida Larsson
Samt (sittande) Ronja Holmström och Anina Maxamed

Klass 7 A på Stenebergsskolan har vävt bilder hos Hedesundavävarna i Rosa Huset på Nygatan. Ida Malmgren har ett kärt motiv:

– Det är Lukas, en tax. Jag valde honom för att han är någon som jag älskar.

Tekniken att väva bilder är inte alldeles

enkel. Man börjar nedifrån och det gäller att få benen lagom tjocka och långa och på rätt plats när man väver en tax, menar Ida Malmgren, som också säger att kroppen var lättare att göra än benen.

Kanske är det Stenebergsskolans skarpa profil under ett sommarmoln man kan se i Linnea Bohmans väv, och i Anina Maxa-

med väv finns en uråldrig symbol för ljus och harmoni: en triangel.

Sammanlagt 15 elever i Stenebergsskolan har vävt i Rosa Huset på sin fritid sex gånger under sex veckor och vävt tillsammans med konstnären Regina Mabrouk. Det har varit möjligt med smärre justeringar av schemat. Arbetet avslutades med en utställning i Rosa Huset.

Lukas av Ida Larsson

Textilläraren Julia von Hellens Melin, säger att hon vill att det ska finnas mycket konst och kultur i skolan och att det är värdefullt både för både skolan och eleverna att samarbeta med verkamma konstnärer och med föreningar som Kultorum på Brynäs.

– Det här är ju ett sätt att ge dem tid att skapa i lugn och ro, säger hon och hoppas på samarbetsprojekt i fler skolämnen.

Elin Hagelin och Amanda Lindström har filmat gamla Brynäsleaver.

Om Brynässkolan förr och nu berättar sju gamla elever - Annette Bergkvist, Bernt Forsberg, Ebon Sundberg, Mona Hedberg, Lars

Brynässkolans förflutna

Stjernstedt, Birgitta Stjernstedt och Åke Holmgren - i en film av Elin Hagelin och Amanda Lindström vid Borgarskolans medieprogram. När filmen visades i Stenebergsskolans aula var det fullsatt och publiken, som nog till stor del också gått På Brynässkolan verkade nöjd.

Filmens kapitel rör om sådant som brukar kretsa kring skolan: klassrummet, raster, disciplin, maten, badet, kläderna...

Tyngdpunkten är 1940-tal. Då fanns torrdass och cementbassäng i skolan med starkt klorerat vatten, men ingen matsal. I badet stod man i en lång rad och skrubade varandra på ryggen. Armbågar och hälar måste vara renskrubbade innan man fick hoppa i det iskalla vattnet.

Eleverna måste gå Brynäsgratan ner till en matsal med träbord och träbänkar där "mattanterna" ibland serverade slabbig ägggröra och övervakade att barnen åt upp maten, även om man inte gillade högen av

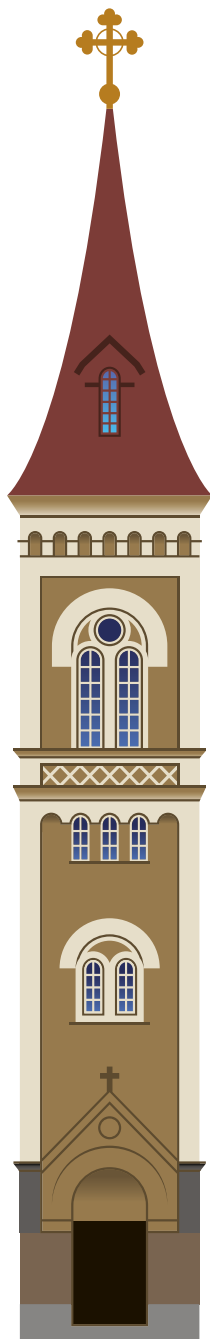
strömning på tallriken.

Den största skillnaden jämfört med i dag är nog den att eleverna agades, som det hette. Lärarna hade rätt att använda våld fram till 1958. På Brynässkolan var den vardagliga disciplinätgårdens att läraren tog tag i elevens öra och ryckte till. Om det inte räckte kunde läraren beordra fingrarna på katedern och så slog han till med pennskrinlocket, eller som också berättas i filmen, hur en lärare slog sönder två pekpinnar när en pojke misshandlades och hela klassen såg på och grät, eller fröken som gav alla som åt godis under filmen en örfil.

Då gick 900 elever på Brynässkolan och alla var ute på rast samtidigt. Man jagades, spelade boll, hopade rep eller bytte bokmärken. Mobbning förekom inte, säger de intervjuade, men det fanns alltid de som drog sig undan, som inte var som andra...

Den som vill se filmen kan komma in på Kultutum på Våpnargatan 12, eller ringa 026/457 56 79.

Krympande församling kan tvingas sälja kyrkan

Immanuelskyrkan

Som ett utrops-tecken i Brynäs-gatans början står Immanuelskyrkans torn. Immanuelskyrkan är den äldsta kyrkan i bruk på Brynäs och när den invigdes 1904 gav den plats för en församling som vuxit starkt sedan 1860-talet och som vuxit ut ur sin första kyrka, Elimkapellet vid Norrtull, som hade plats för 300 besökare.

– Det var väckelsetider, säger Gösta Andersson, som skrivit om församlingens historia och tidigare bland annat varit ordförande i församlingen.

Nu är läget ett annat. Antalet församlingens medlemmar har minskat till ett hundratal.

– Frågan är om vi kan behålla kyrkan. Den är lite för stor för oss. Med dagens kostnadsläge är det inte lätt att klara ekonomin för en så här stor byggnad, säger Gösta Andersson.

Frågan är inte akut, eftersom Pingstkyrkan är hyresgäst och ska vara kvar i ytterligare ett år i väntan på att deras nya kyrka blir färdig.

Gösta Andersson säger att det nya samfundet Gemensam Framtid, som bildats av Missionskyrkan, Baptistsamfundet och Metodistkyrkan, kan bli en positiv faktor

– Vi kan få svårt att klara kostnaderna för kyrkan, säger Gösta Andersson.

för framtiden.

Men Borgvik på Norrlandet, som varit i församlings ägo sedan 1942, är till salu.

– Tyvärr orkar vi inte sköta om Borgvik som vi skulle vilja, säger Gösta Andersson.

Förutom gudstjänster på söndagarna med kyrkkaffe, ordnar församlingen dagträffar, studier och utflykter. En del möten och föredrag arrangeras genom

Andrum Brynäs, som brukar hålla till i kyrkan och som är ett samarbete med Staffans församling.

Immanuelskyrkan ritades av stadsarkitekten E A Hedin. Kyrksalen är väl tilltagen och det finns bänkar även på läktaren under den 12,5 meter nästan runda kupolen. Akustiken är förnämlig. Orgeln har 14 pipor och dess mäktiga ljud fyller kyrkorummet utan problem.

Ljuskronan i taket är en imponerande skapelse av smeden Rickard Andersson, som arbetade i sin fars smedja på gamla Öster. Från början var den i svart och guld, men numera är den vit. Guldet finns kvar.

Färgerna i kyrkorummet är väl stämda och i taket löper stuckaturer. För dekora-

Gävlesmeden Rickard Andersson gjorde ljuskronan.

tionsmålningarna svarade Edvard Bergh från Stockholm, som även var lärare på nuvarande Konstfack och expert på kyrkomåleri och utförde arbeten i bland annat domkyrkorna i Uppsala, Västerås och Strängnäs. Hans son, konstnären Rickard Bergh, blev en av en av det nordiska ljusets mästare.

Immanuelskyrkan byggdes av församlingens medlemmar i en regi. Det gjorde bygget dyrare, enligt Gösta Andersson. Man gjorde också en del misstag, som att bottenvåningen blev för hög för att passa butikerna i bottenplanet som var nödvändiga för ekonomins skull. Så man måste riva delar av våningen för takhöjdens skull.

Bygget betalades genom medlemsinsamlingar. Groshandlaren H A Mattson gav en grundplåt på 4 000 kronor med villkoret att församlingen bidrog med 7 000 kronor, men länge krävdes stora upppoffringar och det tog många år innan kyrkan var betald. Kalkylen sa 100 000 kronor, men slutsumman blev 160 000 kronor.

Text & foto: Niels Hebert
Illustration: Johan Gunhamre

Staffanskyrkan fyller 80 år - men den har medeltida drag

Staffanskyrkan på Brynäs firar sina 80 år den 14:e oktober.

I år är det 80 år sedan Staffanskyrkan invigdes och på tacksägelsedagen den 14 oktober ska kyrkan firas med jubileumshögmässa och stor konsert, då församlingens egna körer medverkar.

– Vi kommer inte i första hand se tillbaka, utan firandet ska handla mer om nuet och framtiden. Vi ska utgå från den församling som finns i dag. All församlingsverksamhet kommer vi att ha till kyrkorummet dagarna kring jubileet, säger Peter Stjerndorff, kyrkoherde i Staffans församling sedan 2008.

Men man kan konstatera att mycket skiljer 1932 från 2012. När kyrkan var ny fanns särskilda nattvardsgudstjänster, men nu ges nattvard varje söndag och i regel från kyrkans mobila altare.

– Att som vi ordna kyrkkaffe i kyrkorummet hade varit otänkbart på den tiden. Avstånden var mycket större då, säger Peter Stjerndorff.

Staffans församling omfattar i huvudsak Brynäs, delar av Söder, Hemsta, Hemlingby och Furuviik. I församlingens arbete ingår konfirmationsverksamhet, Bibelstudier och samtalsgrupper för vuxna.

– Vi prioriterar barn och äldre och har öppen barnverksamhet tre dagar i veckan

Kristusbild av Asmund Arle.

för små barn och föräldrar i Hemlingby för att skapa nätverk. För de äldre har vi Brynästräffen en gång i veckan med underhållning och möjlighet till samtal.

Gävles församlingar har ett gemensamt diakoniråd, som bland annat kan ge stöd till människor som har ekonomiska problem.

Vad ser du som kyrkans viktigaste uppgift?

– Att värna om människans värdighet och i alla sammanhang lyfta fram den och tala om den.

Ibland deltar kyrkan i olika aktioner, till exempel när det gäller fattigdomen i världen, för flyktingarnas situation, för miljön... är Staffans församling med i sådana sammanhang?

– Vi låter människovärdet ligga som ett raster över hur vi tänker och agerar i det

vardagliga arbetet, en människosyn som säger ”just du är viktig, och det är viktigt vad du kan ge och tillföra”. Stora manifestationer, paroller, protesttåg – vad är det egentligen...?

Fler går i kyrkan

Antalet kyrkobesökare har ökat under de senaste tio åren. Nu kommer ungefär 50–60 personer till söndagens högmässa. Avsikten är att besökarna ska vara delaktiga i det som händer och vana besökare tar hand om nya. De kan också få uppdrag som att läsa förbön, bära ljus eller evangeliebok i processionen man har i samband med högmässan.

Peter Stjerndorff är ordförande i Ria i Gävle. Han betecknar sig som högkyrklig med starkt socialt engagemang.

Första församlingshemmet

Staffans hus på Brynäsgratan var Sveriges första församlingshem när det stod klart 1896. Huset är k-märkt, är. Det kom till i en svår tid för kyrkan, klämd som den var mellan två folkrörelser: frikyrkorna och arbetarrörelsen. Kyrkoherden Nils Lövgren insåg att kyrkan måste bredda sin verksamhet till det sociala fältet. Då hade församlingarna inga andra lokaler än kyrkan och kyrkan fick inte ägna sig åt socialt arbete. Slumsystrarna, som bedrev arbete bland stadens fattiga familjer, var anställda av särskilda diakonisällskap. Nils

Hanna Elg och Anna Posse – pionjärer på Brynäs.

Lövgren hade församlingens stöd och det slutade med att Kammarkollegiet prövade saken och konstaterade 1897 att socialt arbete ”icke var oförenligt med kyrkans uppdrag”, alltså tillätet, och Hanna Elg

– Vi tänker mer på nuet och framtiden när vi jubilerar, säger Peter Stjerndorff, kyrkoherde i Staffans församling.

och Anna Posse (sedemera Nils Lövgrens fru) blev de två första diakonissorna på Brynäs.

Nils Lövgren tog också initiativ till att utbilda diakoner. Kvinnor ansågs nämligen kapabla att ha söndagsskola, men inte undervisa vuxna. Denna första diakoniutbildning flyttade 1905 till Stora Sköndal i Stockholm där man i dag bl a har socio-nomutbildning.

Madonna av Per Nilsson-Öst.

Liten kyrkohistoria

1932 la ärkebiskop Nathan Söderblom kyrkans hörnsten. Många tror att Staffanskyrkan är betydligt äldre än vad den är. Kyrkans arkitekt Knut Nordenskjöld ville skapa en restaurerad och ombyggd medel-

tidskyrka. Staffanskyrkans torn är kraftigt och snedställt som en medeltidskyrkas, och interiörens stjärnvalv, pelare och stora fönster har medeltidsdrag. Men tornets överdel är inspirerat av betydligt senare stilar och spiran, kyrktuppen och kronan är kanske hans eget lekfulla arrangemang. Det finns också en medeltida vindflöjrl på taket...

Som andra arkitekter vid den tiden ville Knut Nordenskjöld ha en helhetslösning och därför formgav han även handtag, ledstänger, ljushållare, lampetter och andra detaljer. 1942 tillkom kyrkans dopkapell som fanns med på de ursprungliga ritningarna.

Negativt domkapitel

I kyrkan finns den framstående skulptören Asmund Arles Kristusgalt från 1955, huggen i ett stycke ek. Församlingen var tvungen att gå emot Domkapitlet, som ansåg att skulpturen ”omöjligt kunde tjäna församlingen till uppbyggnad”. I dag kan väl församlingen anses haft gott omdöme. Bakom altaret har två mindre skulpturer kommit till på initiativ av Peter Stjerndorff: Staffan av Maggie Wibom, formgivare vid Bo Fajans i Gävle och skulptör, och en Madonna huggen av Per Nilsson-Öst.

Orgeln ska byggas om

Kyrkans orgel ska byggas om för tre miljoner kronor för att återställa den ursprungliga, romantiska ljudbilden, som försvann när den byggdes om på 1950-talet för att ge den barockklang. Digital teknik ska installeras för möjligheten att spela stora orgelkonserter. Ombyggnaden startar i höst och kommer ta ungefär ett år. Kostnaderna delas lika mellan kyrkans samfällighet i Gävle och staten.

Text: Niels Hebert
Illustration & foto: Johan Gunhamre

– Det finns ett andligt vakuum i Sverige

Frälsningsarmén i Gävle har en egen fana. Lisbet Månsson visar.

Vi begrundar Frälsningsarméns fana som hänger i kyrkorummet, eller armélokalen, som det heter. Lisbet Månsson förklarar färgerna:
– Det röda är Jesu blod, det gula andens eld och kraft och det blå är att leva i renhet.

Det står en siffra på fanan: 38. Det betyder att kåren i Gävle var den 38:e i ordningen som tillkom i Sverige.

Vad är viktigast för Frälsningsarmén i Gävle?

– Att ha öppet, att ha en öppen attityd. Ingen ska känna att det är farligt att komma till Frälsningsarmén, säger Lisbeth Månsson, som är kärledare i Gävle.

I arméns lokaler på Waldenströmsgatan på Brynäs ordnas öppen förskola tre dagar i veckan och träffar för daglediga en gång i veckan. Man kan också gå till Öppen gemenskap och fika, läsa tidningen och träffa andra människor. Man ger också med ekonomiskt och socialt stöd till människor som hamnat mellan stolarna, som Lisbeth Månsson säger.

Bland verksamheten finns också Trivselkören, som sjunger vid en del gudstjänster och som uppträder bland annat på Gävles äldreboenden. Man har också en böngrupp med Bibelsamtal – och så gudstjänsterna om söndagarna. Det mesta

arbetet är ideellt. Lisbeth Månsson är den enda officeren i Gävle, eller präst som det heter i andra kyrkor.

Vad är viktigast för dig i ditt arbete?

– Att möta människor och att dela med mig av min tro.

Vilken roll kan Frälsningsarmén spela för människor i Sverige i dag?

– Man kan säga att det finns ett andligt vakuum, och jag tror också att det finns ett sug efter Guds ord. Människor saknar något. Jag tror också att kyrkorna behöver arbeta mer tillsammans.

Hon nämner som ett bra exempel arbetet på att skapa ett samfund i Sverige (Gemensam Framtid) av Missionskyrkan, Baptistsamfundet och Metodistkyrkan.

Lisbeth Månsson har varit kärledare i Gävle i snart två år. Tidigare arbetade hon som utbildningsofficer i Lettland. Hon har arbetat på många platser, i Stockholm, Göteborg, Västerås, Eskilstuna,, i Dalarna, Gällivare-Malmberget, Vetlanda...

Det är officerens villkor. Kan du inte känna dig rotlös?

– Jo, ibland. Men jag hittar väldigt bra i Sverige och har många kontakter. Och jag är faktiskt född i Sandviken.

Bakgrund

Frälsningsarmén är en kristen kyrka, organiserad efter militärt mönster och grundad i London på 1860-talet. En församling kallas kär, kärledare kan översättas med präst, en församlingsmedlem är soldat och kyrkorummet kallas lokal.

Upptakten till Frälsningsarmén i Gävle var några stugmöten, som Emma Nyholm från kåren i Alunda ordnade. En annan Alundasoldat, lantbrukare Eriksén, lät 1888 bygga en lokal på Brynäs, som året därpå inköptes av Frälsningsarmén. Fästet, som armélokalen kallades, hade sin entré mot en tvärgata, som i dag heter Boothsgatan efter Frälsningsarméns grundare William Booth. Huset användes till 1979, då man flyttade till den nya byggnaden på Waldenströmsgatan där man är i dag.

Det gamla huset övertogs av Ria, som under många år drev sin second handverksamhet där. Än i dag finns Frälsningsarméns gamla emblem kvar väl skyddat på en vägg i övervåningen.

Ria känner Gävles stöd

– En spännande tid för Ria, säger Carl-Erik Mårtensson.

– Jag känner ett verkligt engagemang från Gävleborna, säger Carl-Erik Mårtensson, vid Ria i Gävle när vi pratar om stödgalan i Gävle Konserthus i januari som gav Ria närmare 50 000 kronor. Det är en spännande tid för Ria, menar Carl-Erik Mårtensson, förestandare i Gävle sedan fyra år.

Secondhandverksamheten har fått nya och mycket större lokaler i den tidigare postterminalen på andra sidan Fältskärsleden. Nu har man café och öppet 18 timmar i veckan, mot tidigare fyra. Försäljningen går bra, klart över budget.

Pengarna som samlades in vid stödgalan används nu främst för att ge sängplatser på hotell för hemlösa. Ett krav är att hotellgästerna ska vara helnyktra, men det klarar inte alla.

– Bäst vore om vi hade ett eget boende för våra besökare. Vi har en bra dialog med socialnämnden, säger Carl-Erik Mårtensson.

Ria har fått kommunala medel i år för att kunna ha öppet till klockan 20.00. Tidigare stängde man klockan 16.00. Pengarna räcker året ut.

– Det är viktiga timmar för den som är ensam och börjar fundera. Tankarna kan bli konstiga fram på kvällen.

Ria i Gävle har ungefär 40 besökare per dag. Carl-Erik Mårtensson har märkt att ungdomarna blivit fler sedan nyår och det oroar honom.

Hos Ria börjar dagen med frukost

I det hus, som tidigare var Frälsningsarméns, erbjuder Ria gemenskap och råd för den som vill ha hjälp av något slag. Dagen börjar med frukost – och morgonsamling för den som vill. Man kan duscha, byta kläder och vila. Det finns studiecirklar, en kvinnogrupp och en gång i veckan åker man till Fjärran Höjder och badar.

Ibland går man på en hockey- eller en fotbollsmatch. I en cirkel studerar man Israel och man planerar en resa dit i höst. På Ria finns också en sånggrupp, som ibland uppträder i kyrkor, och en annan grupp som arbetar med hälsofrågor i vid mening.

Ria har 16 anställda. De flesta arbetar i secondhandverksamheten.

– Att kunna ge människor arbete är en av våra viktigaste uppgifter. Och vi har en sådan fantastisk personal, säger Carl-Erik Mårtensson.

En bostad är naturligtvis också grundläggande för ett bra liv.

– Plus att man har något att tro på. Vi vill stärka besökarnas inre liv. Det kommer dagar när man är deprimerad och oroar sig för framtiden. Den inre styrkan kan komma på flera sätt, det kan vara en kristen tro, men också idrotten eller något annat. Vi talar inte om för människor vad de ska tänka eller tycka, utan vi vill att de ska hitta sitt eget.

Fakta om Ria

Ria Hela Människan är en ideell organisation med flera 1 000 frivilliga och över 400 anställda på cirka 90 platser i landet. Den öppna verksamheten vänder sig till människor som befinner sig i socialt utsatt livssituation. Ria är del av Svenska kyrkans och frikyrkornas sociala arbete.

Målet för secondhandverksamheten är att skapa meningsfull sysselsättning för människor som står utanför arbetsmarknaden. I styrelsen för Ria i Gävle finns representanter för de kyrkliga församlingarna. Ordförande är Peter Stjernedorff, kyrkoherde i Staffans församling.

5 frågor

Maritha Johansson

ordförande i Socialnämnden

Sedan 2007 ökar kostnaderna kraftigt för försörjningsstöd. Har då socialnämnden pengar för att arbeta mer långsiktigt. Vad betyder den höga ungdomsarbetslösheten? Hur ser Maritha Johansson på samarbetet med ideella krafter?

1 Vad betyder föreningars och församlingars insatser för socialtjänsten i Gävle?

– Försörjningsstödet ger ingen guldkant, men det kan de ideella krafterna ge. Ser en förening behov av en aktivitet, kan man få ett mindre anslag från oss.

– För större anslag har vi samverkansavtal med Ria, Bläcklockan, Stikkan och Föräldraföreningen mot narkotika. Avtal är bra, för det skapar en dialog mellan föreningen och oss.

2 Socialnämnden ansvarar för många verksamheter. Vilken betydelse har det förebyggande arbetet i förhållande till akuta insatser?

– Det förebyggande arbetet kan man se i tre steg. Det första gäller alla, som barnbidrag och idrottsplatser. Nästa steg handlar om grupper. Det kan vara stöd för familjer eller andra insatser av våra konsulenter.

– Steg tre gäller individer och här anslår socialnämnden stora summor. Vi satsar på drogsamordnare och fältassistenter i samverkan med skolan och polisen.

3 Varför tillsätter ni en narkotikakommission just nu?

– Det tycks som om synen på narkotika förändras. Allt säger att det "inte är så farligt att röka hasch". Sådana attityder är viktiga att motverka.

4 Kräver den höga ungdomsarbetslösheten ökade insatser?

– Det finns en grupp ungdomar mellan 18–25 år som är utanför systemen. I höst startar vi ett samarbete – Unga Vuxna – med Arbetsförmedlingen. Vi har bra stöd av kommunens Arbetsmarknadsenhet med bland annat coaching.

5 Hur skulle du vilja utveckla det sociala arbetet?

Vi måste fortsätta att tänka nytt när det gäller att anpassa försörjningsstödet till individen.

– I Gävle behöver vi höja utbildningsnivån, och fler bostäder. Att inte ha en bostad skapar problem.

– Jag skulle önska fler "goda vuxna", vanliga vuxna som bryr sig om ungdomar.

– Vi är samhällets sista utpost. Kostnaderna för försörjningsstödet ökade med 40 miljoner kronor 2011. Sedan 2007 har det ökat med 63 miljoner. Totalt ligger det på drygt 100 miljoner kronor.

– Jag önskar mig en ny regering. Skattesänkningarna får ju konsekvenser någonstans.

Anders Berg, Evren Yilmaz och Albert Gibbs ska ordna fest på Måsbergets IP.

Den riktiga 100-åringen har snart fest på Brynäs

Det är inte Brynäs hockey som fyller 100 år i år, utan fotbollslaget från Villaplan längst österut på Brynäs. Den 30 juni firas 100-åringen med en stor fest för yngre och äldre på Måsberget. Man kan också räkna med uppvaktningar och utmärkelser.

Villaplan låg mellan Rettigska villan (som är borta sedan länge) och varvsområdet. Konsulinnan Antonie Rettig lät ett gäng Brynäsungdomar använda planen om de lovade att inte skrika för högt eller använda svordomar. De skötte sig tydligen och den 12 maj 1912 bildades Brynäs Idrottsförening av bland andra Ferdinand Blomqvist, Ture Ternström, Efraim Sundin och Nils Norin, som blev ordförande. Fotboll, friidrott, simning, vattenpolo och bandy stod på programmet de första åren.

Man måste ju ha ett klubbmärke och 1913 ritade Gösta Wikström det numera klassiska klubbemblemet med sin treklö-

ver för sammanhållning omgivna av lagerkvistar för segrar. Ingen kunde ana att det 100 år senare skulle vara ett varumärke värt miljoner...

Av Villaplan finns inga spår i dag. Men föreningen har Måsbergets idrottsplats.

Hur mår 100-åringen?

– Rätt bra, säger klubbchefen Anders Berg. Föreningsarbete handlar om människors engagemang. Vi har haft lite bekymmersamt, men nu känns det som om det är lättare att få med folk. Våra ledare gör ett enormt jobb, men vi behöver alltid vara fler.

Han hoppas att föreningen ska kunna värva fler medlemmar detta jubileumsår och nå målet 300 medlemmar.

Förra säsongen var inte så lyckad idrottsligt sett. A-laget ramlade ur division tre och spelar nu i fyran. Men det finns fler lag. På herrsidan har föreningen lag hela vägen från pojklagen (yngsta födda 2005) till herrlaget i division fyra. Man har lag även i divisionerna fem och sju. Damlaget

har gått framåt och spelar i trean.

Hur känns det att A-laget spelar i fyran?

– Inte alltför trist, men vi vill uppåt. Problemet är pengarna. Från division två och uppåt har alla spelare kontrakt och får betalt. Vi har en ganska stor trupp och satsar på att få fram spelare ur vår egen organisation och som inte kostar något, säger Anders Berg.

Han kommer att sakna matcherna mot hälsingelagen i division 3, eftersom deras supportrar gärna åker till bortamatcher. Det återstår att se om Sandviken, Valbo, Hedesunda, Stensättra och övriga lag i fyran, kan locka sina fans till Måsberget.

Brynäs IF var en av pionjärerna i svensk damfotboll och hade bra lag på 1920- och 1930-talen. Men sedan försvann damfotbollen (den ansågs inte passande), för att dyka upp några generationer senare. Brynäs IF bildade flicklag på 1980-talet och damlag 90-talet.

– Men vi har tappat på flicksidan på se-

nare år. Det vill vi göra någonting åt. Det hänger mycket på att få fram kvinnliga ledare.

Det beror också på hur förutsättningarna skiljer sig mellan större och mindre klubbar.

– Gefle IF har kö till sina lag, men det har inte vi. Det finns också skillnader i den sociala strukturen. På Brynäs finns det fler invandrantjejer än där Gefle IF har sin bas. Vi skulle gärna ha med invandrantjejerna i föreningen. Men det är inte så enkelt.

– Dessutom kostar det tyvärr att vara med att spela.

Anders Berg är född och uppvuxen på Brynäs. Han har varit verksam i Gefle IF under många år, men är nu tillbaka på

hemmaplan. När Brynäs spelade högre upp i divisionerna spelade man på Ström-vallen, men sedan i början av 1980-talet är det Måsberget som gäller, en arena som vuxit successivt och som nu har tre planer. Numera har föreningen ansvar för driften av sin hemmaplant genom avtal med Gävle kommun. Det innebär att man kan lägga matcher och träningar när man vill. Albert Gibbs, som länge varit aktiv i föreningen bland annat som tränare, kallar det succé.

Spelaren och styrelseledamoten Evren Yilmaz har ett särskilt engagemang för Måsberget. Han talar varmt om jord, sand, gödning och bevattning och är stolt över A-planen, där matcherna spelas.

Morfar gjorde kyrktuppen

Ylva Östlund

Ylva Östlunds morfar Simon Lundström var med och gjorde den väldiga kyrktuppen på Staffanskyrkan.

Han var smed och en av de tre som i Dahlkvist gjuteri som förfärdigade kyrktuppen. Vi har inte kunnat lista ut den exakta placeringen av det lilla gjuteriet med det stora uppdraget, men det låg nära Floras tekniska fabrik.

Ylva Östlund fick aldrig träffa sin morfar. Han dog 43 år gammal 1939. Staffanskyrkan stod färdig 1932.

Hon har bott på Brynäs i hela sitt liv.

– Först bodde jag i Sveagårdarna på Maskinistgatan 17. Under en kort tid – fem år – bodde jag på Södra Fiskargatan ovanpå Systemet. Sedan flyttade jag till Riggargatan.

Det var som att komma hem, där den välbekanta Niansången låg. Nu finns här bostadshus, förskolan och en stor lekplats.

– Det finns så mycket att berätta om Brynäs, säger Ylva Östlund.

Vi resonerar om varför. Brynäs är den enda stadsdelen i Gävle där flest minns hur det var. Andersberg och Sätra är nya stadsdelar jämfört med Brynäs. Söder har förändrats mer än Brynäs, trots allt.

100 år i alla divisioner

SM-pokalen 1923 hamnade på Brynäs.

Brynäs första stora framgångsår var 1917 då fotbollslaget vann Geflepokalen och bandylaget blev distriktsmästare. Nu hade man flyt och 1921 vann Brynäs DM i både fotboll och vattenpolo.

För en av Gävles stora idrottsframgångar svarade Brynäs IF för 1923 när laget blev svenska mästare i fotboll efter vinst mot Derby med 4–2 i finalen på Ström-vallen. Samma år tog bandylaget tog sin tredje raka DM-titel.

Brynäs förknippas med lagspel, men man har haft en klart lysande friidrottsstjärna: Gulli Söderström – löpare, höjdhoppare och spjutkastare. 1928 blev hon svensk

mästare i trekamp och tog samtidigt två SM-silver, i höjd och på 800 meter.

Bandyn las ner 1939 av ekonomiska skäl. I stället satsade Brynäs på nymodigheten ishockey och 1943 kom hockeylaget upp i Allsvenskan – men åkte ur efter en säsong. Tjugo år senare – och efter ett par korta visiter i hockeyns högsta serie – tog Brynäs sitt första guld 1964.

Under 1940- och 50-talen spelade fotbollslaget omväxlande i division tre och fyra. Det gick bättre på 60-talet, då man var hemma i division två. 1973 gick laget upp i Allsvenskan, men kom sist och åkte ut igen.

Vad hände?

– Förutsättningarna för Brynäs var helt annorlunda på 1970-talet. Då bodde många fler barnfamiljer i stadsdelen, men sedan flyttade de till Södra Bomhus och Hemlingby och föreningen fick stora svårigheter att rekrytera spelare, säger Anders Berg.

När Brynäs IF sedan åkte ur division två 1978, gick laget ihop med Gefle IF under namnet Gefle IF/Brynäs, men tre år senare avbröts samarbetet och Brynäs IF Fotboll började om i division sju.

Skilda vägar

1993 separerade hockey och fotbollen, som fortsatte under namnet Brynäs IF FK. Brynäs IF FK vann division tre 2001. Då hade det gått närmare 25 år sedan laget spelade i division två. Men sedan blev det division 3 igen – och 2011 kom man sist och nu är det fyran som gäller, jubileumsår eller inte.

Text: Niels Hebert
Foto: Johan Gunhamre

Återvinning på gångavstånd

Vid kaffebordet: Christer Larsson, Emil, Jan Nord och Jenny Jansson

På torsdagskvällarna är det rusch till Bytescenter i källaren på Riggargatan 14 på Brynäs. I stället för att försöka sälja saker man inte behöver, eller kasta dem i grovsoporna, lämnar man dem till Bytescenter. Där kan grannarna hämta det överblivna – från kläder och böcker till broderier och barnskridskor.

Till idén hör att ställa ut en extra container för saker som kan få ett nytt liv hos

någon annan i stället för att bli grovsopor.

– Man kan bli sjuk när man ser vad folk kan kasta i grovsoporna. Jag har sett en helt felfri barnvagn där och det är när man ser sådant, som man börjar fundera, säger Jan Nord, som är ordförande i styrelsen för den lokala hyresgästföreningen Hergårdshagen. Så styrelsen funderade och startade Bytescenter, lokal återvinning på gångavstånd...

Inne på Bytescenter finns en rätt imponerande samling prylar och mycket kläder, inte minst jackor, tröjor och byxor i barnstorlekar. Bytescenter betyder inte att man måste ha med sig något för att få något annat, men för sakerna på hyllorna för ny-

inkommet sitter en skylt: "Nyinkommet. Max 2 saker och 4 kläder per hushåll".

Men av mängden grejer förstår man att de flesta har med sig mer än som andra tar från hyllorna. Alla som har vägarna förbi är välkomna. Man behöver inte bo just på den här gården.

– Vi vill ha lite omsättning, så därför ger vi efter hand en del till Erikshjälpen, säger Ing-Britt Elofsson i Hyresgästavdelningen.

På Bytescentrum byter man inte bara grejer – utan minst lika viktigt är det mänskliga utbytet grannar emellan. Paivin Brink brukar komma med kaffe och bullar och just den här kvällen får hon en orkidé för sina insatser...

– Det är världens bästa gård, säger Ing-Britt Elofsson och ser sig om bland kvällens besökare.

Dessutom är källargångarna i husen runt Riggargatan 14 ovanligt fria från prylar som bara står i vägen.

Jag står på Fältskärsleden med centrum i ryggen. Mitt val blir att gå Södra Skeppsbron österut. Både till höger och vänster finns fina fasader att imponeras av – Dalapalatset till höger och mitt emot, över ån, radar de gamla magasinerna upp sig ända fram till den nya stadsdelen Gävle Strand. Vinden ligger på från öster och fläkten från havet når mig – den där saltstänkta doften som ibland kommer in för att påminna om att Gävle faktiskt är en kuststad.

Jag fortsätter framåt och har jag inte tur så säg! Det är godistillverkning på gång och den underbart fantastiska vällukten gör att jag bums vill ha minst en påse bilar att mumsa på. När jag kommer fram till Limöbåtens ankringsplats svänger jag in på Femte Tvärgatan och stannar inte för-rän jag kommer till Brynäs-gatan. Tar till höger och promenerar i riktning mot Fältskärsleden igen. Nu ska jag inte ända dit utan blir stående vid de gamla fiskarhusen där en av mina absoluta favoritdofter kan hittas. Mellan gatan och husen finns en stor underbar syrenhäck som doftar mer än ljuvligt och som jag inte kan låta bli att stanna till vid varje år i juni.

Nu vänder jag om igen och går in i Ste-

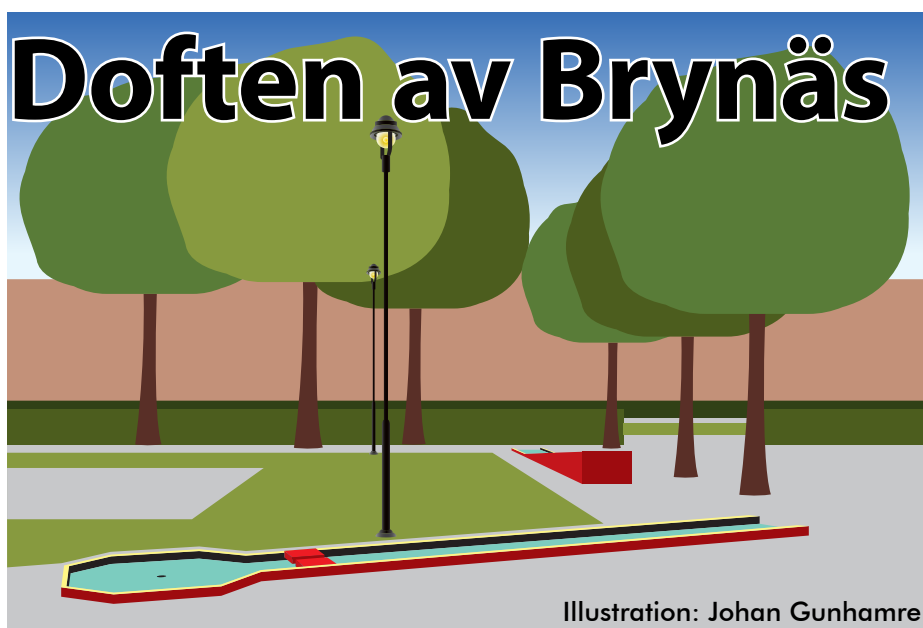

Illustration: Johan Gunhamre

nebergsparken för att spela ett parti minigolf. Lukten av misslyckande kommer alltför ofta lagom till häls 5 eller 6. Det är som förgjort och jag anser att denna, min akilleshäls, ligger bakom många förlorade familjedunster...

Lämnar parken bakom mig och traskar mot Staffans kyrka. Om jag har riktig otur kan den otrevliga odören från Korsnäs försöka förstöra min doftpromenad genom Brynäs men som tur är så tränger

den stanken väldigt sällan in hit.

Avslutar med att ge mig ut på Staffansbron. Ställer mig mitt på bron och blickar ut över de delar av staden som syns på båda sidor om järnvägen. Medan jag står där och funderar på om jag ska fortsätta över bron till Södertull eller vända tillbaka och utforska mer av Brynäs så kommer doften med stor D – jaha, det är rostning av kaffe idag...

Jenny Jansson

Olycka på Brynäs

Plötsligt dök en bil upp framför mig på Brynäs-gatan och jag körde på den, trots att jag bromsade hårt. I bilen satt en ung kille. Han klev ur – Hej, sa han leende och frågade: Tankspridd?
– Tyvärr, sa jag och bad om ursäkt.

När vi kontrollerade bilarna såg vi att min taxibil inte hade några skrämor, medan Brynäs-killens bil hade fått ett litet märke på kofångaren.

– Min bil är OK, men för pappas skull kan vi kanske fylla i en skadeanmälan, föreslog han.

Jag frågade snabbt:

– Hoppas du har körkort och att din pappa vet att du tog bilen.

Han tog fram sitt körkort och övertygade mig om att hans pappa visste att han hade bilen.

Vi behövde inte diskutera vem som var skyldig till krocken. Det var mitt fel. Jag hade brutit mot trafikreglerna, klart och tydligt. Vi fyllde i skadeanmälan och åkte i väg åt var sitt håll.

När jag åkte vidare tänkte jag på regler. De måste finnas. Men det finns också omstridda regler som människor bryter mot.

Kanske fick jag ett svar i en undersök-

ning som är gjord i Egypten. Enligt den använde staten tidigare 60 procent av sina inkomster för att ”kontrollera folket”. Så kan regler användas – för att övervaka människor i en odemokratisk stat. Den sortens kontroll behöver varken vara rimlig eller logisk.

I en demokrati finns regler för att lösa problem och underlätta livet, för att skapa en tydlighet i förväg. Om de är rimliga behöver människor inte diskutera själva reglerna, eller försöka kringgå dem.

I odemokratiska länder fungerar regler tvärtom. De blir ofta nonsens, och leder till mycket tjafs. En allmän attityd växer fram: strunta i reglerna.

När svenskar ser att jag blåser i alkoholset i min taxi säger de alltid ”Vad bra! Vad fint!”. Men mina landsmän och människor från andra odemokratiska länder reagerar ofta med: ”Om du skulle ha problem med den där, kan väl någon annan blåsa och du köra!!!”. Det är vanan från hemlandet: strunta reglerna. Grundorsaken är att man inte kan diskutera reglernas existens eller rimlighet. Det tillåter inte staten.

Några exempel på orimliga regler: Den turkiska staten har en kurdisk TV-kanal som sänder 24 timmar om dygnet på kurdiska, men har samtidigt en regel som

säger att kurder inte får prata kurdiska i domstolar.

Turkiska staten firar newroz (nyår) på sitt sätt, men kurder förbjuds att fira newroz.

En gång förbjöd den turkiska staten bokstäverna X, Q, W (som finns i det kurdiska alfabetet, men inte i det turkiska), trots att det fanns tusentals skyltar med dessa bokstäver på engelska och franska...

Och på en bild har jag sett ett band kring ett barns huvud med ordet NEVVROZ med två V istället för ett W.

Den ”sekulära” staten Turkiet förbjuder sjalen på offentliga platser, men människor struntar i regeln – och sätter på sig en peruk över sjalen.

Jag åkte vidare längs Brynäs-gatan och var glad över trafikreglerna. Fast jag inte kan strunta i dem. Eller snarare för att jag tycker de är rimliga och räknar med att andra har samma åsikt.

Abdullah Kaya

Vill du göra Brynäs historia?

Att Brynäs historia fascinerar många är en erfarenhet som arbetet med Vi på Brynäs gett. Berättelserna om Brynäs borde sammanföras i någon form – som bok, film, utställning, arkiv eller som en kombination av sådana insatser.

I början av hösten kommer Kultorum på Väpnargatan ordna ett möte för alla som är intresserade av Brynäs historia. Hör gärna av dig redan nu, så får du en kallelse.

Brynäs var från början ett fiskeläge och mer sentida spår av fisket finns fortfarande kvar i kvarteret Springer fiskargårdar längst ner på Brynäs. Från 1800-talets mitt blev Brynäs en dynamisk del av Gävle. Här fanns hamn och rader av varv byggdes längs Skeppsbron ända ut till Gävle varv. Innanför detta stråk byggdes industrier: Skoglund & Olsson, Gefle Verkstäder och Atsa var de mest kända

inom metallindustrin och Flora och Elfströms inom den kemiskt-tekniska branschen. Därtill kom Mattons läderfabrik och Wahlmans snickerier. Bortåt hälften av Gävles verkstadsindustrier fanns vid den tiden på Brynäs. Gasklockorna byggdes på 1890-talet.

Många arbetare byggde egna hus på mark utanför planlagt område, där det varken fanns vatten eller avlopp. Inte förrän mot sekelskiftet förändrades arbetarfamiljernas bostadsförhållanden. Ett tidigt exempel var Gefle Arbetarbostäders fastighet i kvarteret Mejseln (1897) vid Brynäs-gatan. Enligt Handboken från Gävle-utställningen 1901 är det ”tvenne prydliga 3 våningars stenhuss innehållande 45 rum och en butiklägenhet”. Andra socialt inriktade bostadsbolag var Vesta (1898) och Brynäs bostadsförening (1896).

I Handboken tar den okände skribenten läsaren med på en stadsvandring och hamnar bland annat på Brynäs: ”Ser du väster

Interiör från Wahlmans snickerifabrik.

och söder ut, finner du hela rader af hus, mest stora tvåvåningars trähus med höga takresningar, men ock ett och annat större stenhuss. Det är den del af det nya Gefle, det växer upp nya hus som svampar växa ur marken efter höstregnet. Där knackas och spettas, timras och spikas dagen i ända året om. Än så länge är det litet krångligt att hinna med gator och ledningar till alla gårdar, men de komma nog så småningom med ett fullständigare bebyggande”.

Husen är numera rivna till nästan 100 procent. Också sådana processer skapar historia, minnen som människor minns och talar om.

Spår av livet i fiskarkåken nedgrävda på gården en natt

Kommer jag att ha lämnat några spår efter mig sedan jag levtt färdigt?

Frågan kom för mig en dimmig kväll i slutet av april. Det var Kvarteret Springer på Brynäs som svarade. Jag levde och bodde i en av kvarterets fem fiskarkåkar på 1990-talet. Ursprungligen var de 50 dessa kåkar byggda och bebodda av fiskare. Ett stycke Gävlehistoria, vackert och noggrant beskrivet i boken "Inte

bara en fiskarhistoria" av dåvarande grannen Ingvar Henricson.

Samma år vi köpte huset, med tillhörande uthuslänga och sjöbod, byggnadsminnesförklarades det, och vips blev min lite naiva och välvilliga kärlek för vår nyförvärvade 1700-talsfastighet räddhågen. Skulle vi klara av att respektera och värda denna ömtåliga varelse?

Många är vi som levtt i dessa hus på Islandet och Islandsholmen, som området

hette i mitten av 1800-talet. Omkring 750 personer levde där 1863, varav ett 30-tal var fiskare. Här levde också skeppsbyggmästare, varvstimmermän, sjökaptener, och sjömän i nästan varenda gård.

Kvarteret Springer har sina rötter i deltaområdets angränsande fastland. Tomterna var (och är fortfarande) tio meter breda och 40 meter långa med sjöbodar närmast Islandslillån och uthus mellan bodarna och boningshusen, som var vända mot dagens Brynäsgränd.

I vårt hus, som var granne med Södra varvet – endast en utlöpare från Gavleån skilde tomterna åt – bodde och verkade en av stadens fältskärer och som lämnat spår i form av ärr.

Han tog emot sina "patienter" för enkla operationer och behandling med blodiglar, men också rakning och frisering, i vårt vardagsrum som hade kakelugn och utsikt över Islandet.

Mitt arbetsrum låg i sjöboden, som på Islandsholmens tid låg med gaveln, där jag satt och skrev, mot Islandslillån, som las igen 1890. Här lade hemmafiskarna till sina skötbåtar och langade in dagsfångsten i sjöboden varje eftermiddag. De stora tvåmastade däckade båtarna förtöjdes i Inre fjärden.

De mest namnkunniga som bott i "vårt" hus i vår tid är Folkteaterns Peter Oscarson och Gunilla Kindstrand, som vi köpte huset av. Då vi sålde huset 1997 prunkade ett träd på gården som vänner uppvaktat Peter med på hans 40-årsdag, och en stor skifferplatta, som lagts ned utanför rörlängan från Den stora vreden – efter boken Den stora vreden (Nordsvenska öden ur häfd och sägen) av Olof Högborg. Rolf Lassgård hade huvudrollen som Gråe jägarn och jag såg Den stora vreden tre gånger; två gånger för hans dans skull. Det var med högtid jag beträdde gråe jägarns sten då jag i morgonstund gick till sjöboden för att elda.

Också salamandrarna Alf och E.T. finns i bakgårdens mylla, högtidligen begravda av dotter Kajsa. Liksom en anteckningsbok i en plastpåse, med nedtecknade minnen från våra sju år i huset. Jag grävde ner den klockan 00.00 julinatten Kajsa och jag tog farväl. Ett slags tack för vår tid där, och för de reflektioner som livet där givit och som jag satt i sängen om nätterna och tecknade ner.

Tetha Åhs
Foto: Niels Hebert

Fiskargårdarna är de äldsta husen på Brynäs.